

's-Hertogenbosch

Ontwerp uitvoeringsprogramma visie energielandschap 2019

1. Uitvoeringsdeel

Inleiding

Dit uitvoeringsprogramma hoort bij de visie energielandschap 2019 van de gemeente 's-Hertogenbosch. De gefaseerde uitvoering als hierna omschreven maakt het mogelijk om ervaring op te doen met het uitwerken van deze visie in concrete gevallen. Deze ervaring kan na evaluatie, tezamen met ontwikkelingen in de sector, leiden tot een periodieke bijstelling van de visie.

Rosmalense en Nulandse polder

Het gestelde in dit uitvoeringsdeel heeft geen betrekking op de Rosmalense en Nulandse polder, omdat voor dit gebied een separate verkenning wordt uitgevoerd. Deze verkenning mondt mede uit in een eigen uitvoeringsstrategie voor de Rosmalense en Nulandse polder.

Zonne-energie

Dit uitvoeringsprogramma betreft een beschrijving van de wijze waarop de gemeente 's-Hertogenbosch omgaat met initiatieven voor zonnevelden.

1. Op een nader te bepalen moment start de gemeente een procedure om aanmeldingen voor de eerste tranche zonnevelden formeel in te dienen (zie nadere toelichting onder "criteria")
2. Na het sluiten van de termijn vindt een eerste selectie plaats van de ingediende initiatieven.
 - a. Initiatieven die niet (kunnen) voldoen aan de visie energielandschap en/of de provinciale verordening en/of de onderstaande criteria worden afgewezen.
 - b. Initiatieven die in beginsel kunnen voldoen aan de visie energielandschap en provinciale verordening en de hierna vermelde criteria gaan door de volgende fase.
3. Hierna vindt een selectie plaats van initiatieven waarvoor een haalbaarheidsonderzoek van start kan gaan. Hierbij geldt het navolgende:
 - a. Er wordt uitgegaan van een jaarlijks plafond aan initiatieven voor zonne-energie waaraan medewerking wordt verleend. Indien het aantal initiatieven het plafond overschrijdt, of wanneer er te veel initiatieven zijn ingediend voor een specifiek gebied, vindt een nadere selectie plaats. Indien en voor zover dit aan de orde is worden de initiatiefnemers hierover geïnformeerd. Tevens wordt alsdan gecommuniceerd op welke wijze de initiatieven worden geselecteerd die voor een nader haalbaarheidsonderzoek in aanmerking komen.
 - b. Voor de initiatieven die in behandeling worden genomen geldt dat nadere afspraken worden gemaakt over de aanpak van het haalbaarheidsonderzoek.

Criteria tranche 1 zonnevelden:

Om te bepalen welke projecten in de éérste ronde aan de orde komen, hanteren we de volgende criteria. Dit zijn dus criteria om te bepalen wat de eerste tranche wordt.

1. Voor zonnevelden wordt voor de eerste tranche projecten een plafond van 100 hectare zonnepanelen ingesteld. Hiermee kan een substantieel aantal projecten in procedure worden genomen, maar hierbij blijft het aantal ingrepen in het landschap relatief beperkt. Dit behoudt de mogelijkheid tot bijstelling van de visie energielandschap na de eerste tranche projecten.
2. De eerste tranche projecten, waarbij moet worden getoetst aan de principes van de zonneladder, bestaat uit:
 - Zonnevelden op locaties die aansluiten bij lijnen in het landschap, in het bijzonder snelwegen, of
 - Zonnevelden op locaties die aansluiten op bebouwd gebied, of
 - Zonnevelden in kleinschalige landschappen, zoals beschreven in paragraaf 3.2.7 van deel B: Achtergronddocument.

In deze eerste tranche worden nog geen zonnevelden in open landschap in behandeling genomen. Er zijn voldoende initiatieven om op basis van bovenstaande uitgangspunten 100 hectare te realiseren, en we bereiken er mee dat de ingreep in het landschap niet direct heel groot is. Er ontstaat zo een leer- en gewenningsproces en we behouden de mogelijkheid om bij te sturen.

3. Er zal een verdere verkenning van Zon op water plaatsvinden aan de hand van één pilotproject.

Windparken

- Rosmalense polder: zoals gezegd vindt voor dit gebied al een verkenning plaats in samenwerking met de Provincie en de gemeente Oss.
- Rietvelden/A59: er is een inmiddels onherroepelijke vergunning verleend voor vier windturbines. Deze kunnen worden gerealiseerd.
- Windturbines Heesch West: hiervoor is inmiddels een procedure gestart
- De Brand/Dungense polder: In het verleden hebben we een plan ontwikkeld voor windturbines langs het Maximakanaal. De gemeenteraad van Sint-Michielsgestel heeft de gemeente 's-Hertogenbosch verzocht om van dit plan af te zien. Bestuurlijk hebben we afgesproken om te zoeken naar meer draagvlak voor deze locatie. In de Visie energielandschap merken we een groter gebied aan als kansrijk voor een kleinere cluster windmolens: De Brand, de A2 en de Dungense polder. In afstemming met de gemeente St.-Michielsgestel zal de gemeente 's-Hertogenbosch om op basis van de Visie Energielandschap een omgevingsdialoog te starten om de mogelijkheden te verkennen.

Looptijd

De looptijd van dit uitvoeringsprogramma is in beginsel de aanpak voor het eerste jaar.

Opbrengst

Geschatte opbrengst in PJ van de eerste ronde projecten:

Reeds lopende of gerealiseerde projecten:

	Opbrengst in kWh (schatting)	Opbrengst in PJ, afgerond
Zonnevelden, Diverse parken in omvang variërend.		
Totaal 150 ha. in de eerste tranche	150 miljoen kWh	0,6 PJ
Windparken		
Zoeklocatie Rosmalense polder • nader te bepalen aantal turbines	Nader te bepalen	Nader te bepalen
Zoeklocatie De Brand/Dungense polder	Nader te bepalen	Nader te bepalen
Totaal	Nader te bepalen	Nader te bepalen

Gerealiseerd: Windturbine Treurenburg	4,5 miljoen kWh	0,015 PJ
Vergund: Windmolens Rietvelden/A59 (4 molens)	24 miljoen kWh	0,08 PJ
Ontwikkeld: Zon Heesch West/Achterste Groes (3,5 hectare)	4 miljoen kWh (Grondgebied Bernheze)	0,08 PJ
In ontwikkeling: Zon Heesch West/drijvend (7 hectare)	4 miljoen kWh	0,015 PJ
In ontwikkeling: Tijdelijk zon Heesch West (10 hectare)		
In ontwikkeling Windturbines Heesch West (3 molens)		0,09 PJ

2. Handelingsperspectief

2.1 De omgevingsdialog

Een initiatiefnemer moet bij elk initiatief aantonen dat meerwaarde gecreëerd wordt. Ruimtelijk gezien houdt het handelingsperspectief in dat altijd integraal naar het gebied gekeken dient te worden. Een opgave heeft namelijk altijd betrekking op het omliggende landschap. De analyse van dit landschap door de schalen heen, de wijze waarop een initiatief passend is en welke zaken ten minste nog meegenomen dienen te worden bij het uiteindelijke ontwerp zijn onderdeel van de indiening van een initiatief. Dit betreft stap 1 van het stappenplan zoals beschreven in paragraaf 2.2.

Na indiening en nadat het initiatief is geselecteerd vindt een participatieproces plaats (stap 2 van het stappenplan zoals beschreven in paragraaf 2.2). Daarbij moet een dialoog met de omgeving ontstaan en kan het initiatief verrijkt worden met andere elementen.

In dit participatieproces worden bij het onderdeel 'informereren' de eerste ideeën over het initiatief gedeeld. Ook wordt hierbij een analyse van het landschap gepresenteerd met aandacht voor onder meer bestaande kwaliteiten en mogelijke effecten van een initiatief. Dit wordt op verschillende niveaus gedaan. Als sprake is van 'inpassing', draait het hierbij ook om het draagvermogen van het landschap: de maximaal wenselijke inname van het gebied ten bate van de opwekking van duurzame energie ten opzichte van de landschappelijke structuur.

Het gehele proces moet leiden tot een voorstel (stap 3 van het stappenplan zoals beschreven in paragraaf 2.2 van de zijde van de initiatiefnemer, dat voorziet in een integrale (gebieds)visie waarin de ruimtelijke verandering van het gebied en het mogelijke programma inzichtelijk worden.

Het programma omvat dus niet alleen de opwekking van duurzame energie maar dient allerlei functionele ingrepen te omvatten en te beschouwen. Ook dient in het traject de verdeling van de lusten en lasten opgenomen te worden.

Op basis van de uit het traject ontstane (gebieds)visie ontstaat een ruimtelijke ordeningsvoorstel dat door college en gemeenteraad getoetst en gewogen kunnen worden.

2.2 Handelingsperspectief: waar moet een initiatief aan voldoen?

Stappenplan om te komen tot planvorming

De ontwikkeling van een zonneveld of een windpark moet aantoonbaar meerwaarde creëren. Het zonneveld moet ruimtelijk zorgvuldig zijn ingepast en het windpark moet in omvang, situering en plaatsing reageren op de kenmerken van het onderliggend landschap.

Daarbij moet deze ontwikkeling het mogelijk maken dat er bijvoorbeeld nieuwe landschappelijke, ecologische of recreatieve kwaliteit aan het landschap wordt toegevoegd. Dit vergt ontwerpend onderzoek naar het laad- en aanpassingsvermogen van de locatie.

Deze visie maakt onderscheid in vrijwaren, inpassen, en transformeren. Dit betreft de wijze waarop de gemeente omgaat met het in behandeling nemen van initiatieven.

Of het nu om inpassing of transformatie gaat, in beide gevallen is het een ontwerpogave waarin specifieke keuzes moeten worden gemaakt.

Het ontwerpend onderzoek, dat nadrukkelijk opgebouwd is vanuit een analyse van de bestaande situatie, brengt de bandbreedte van de mogelijkheden in beeld. Op basis van een integrale weging kan toegewerkt worden naar een kansrijke voorkeursrichting. Bij die voorkeursrichting gaat het om de impact op het landschap, maar telt ook de mening van de omgeving. Dit mondt uit in een uiteindelijk ontwerp.

Onderstaande stappen zijn de randvoorwaarden voor initiatiefnemers van zonne- en windenergie bij de planvorming van een initiatief, zodat deze passend is in de omgeving.

Stap 1:

Maak een analyse en start vanuit de bestaande kwaliteit

De opgave is het zonneveld of het windpark zodanig te ontwikkelen dat energieopwekking bijdraagt aan een waardevol landschap. Dit kan enerzijds bestaan uit het behoud en versterken van de bestaande landschapsstructuren, anderzijds kan dit tot het ontstaan van nieuwe landschappen leiden.

Daarmee start elke ontwerpverkenning vanuit een analyse van de bestaande situatie en waarden. Let daarbij op 'harde' regelgeving en op effecten op verschillende schaalniveaus

Houd rekening met het beleid en regelgeving

Vanuit het rijks- provinciaal, regionaal en gemeentelijk beleid zijn al tal van richtinggevende voorwaarden neergelegd. Vanuit het Rijk zijn gedetailleerde plaatsingsvoorwaarden geformuleerd waaraan moet worden voldaan om schade aan het Nationaal Natuur Netwerk te voorkomen, maar ook te zorgen dat omwonenden geen overmatig hinder (slagschaduw, geluid) en de omgeving geen overmatig risico (denk aan minimale afstanden tot bijvoorbeeld leidingen) van de ontwikkeling ondervinden.

De provinciale Verordening Ruimte en Structuurvisie (binnenkort Omgevingsverordening en Omgevingsvisie), de onderhavige visie en de gemeentelijke bestemmingsplannen, straks de gemeentelijke omgevingsvisie en omgevingsplan, geven meer gebieds-specifieke uitwerking aan het beleid dat op nationaal niveau is vastgelegd.

Kortom, naast de uitgangspunten vanuit deze visie zijn er 'harde' bepalingen vanuit wet- en regelgeving.

Houd rekening met effecten op meerdere schaalniveaus

Onderzoek de mogelijkheden van het zonneveld of het windpark en de ruimtelijke doorwerking daarvan op de omgeving. Kijk daarbij op verschillende schaalniveaus. Analyseer de ruimtelijke kenmerken (bijv. landschap, recreatie, natuur, geschiedenis) van de projectlocatie. Breng tevens de effecten op het hoger schaalniveau in beeld.

Maak bij het indienen van uw initiatief, vanuit voormelde analyse, een vertaalslag naar de beschrijving van uw initiatief, rekening houdend met de vereisten die in de overige stappen staan beschreven.

Dit betekent, dat bij het indienen van het initiatief een plan van aanpak gevoegd dient te worden waarin wordt beschreven op welke wijze de initiatiefnemer gaat voldoen aan de vereisten (ruimtelijk, meerwaarde en participatie). Tevens dient een businessplan ter staving van de financiële haalbaarheid ingediend te worden (realisering en exploitatie).

Aan stap 2 en volgende komt de initiatiefnemer pas toe nadat de gemeente het initiatief heeft geselecteerd voor de start van een haalbaarheidsonderzoek

Stap 2:

Organiseer een zorgvuldig omgevingsproces (als onderdeel van het haalbaarheidsonderzoek, nadat het initiatief is geselecteerd)

Participatie in het planproces is essentieel. Door de omgeving vroegtijdig bij het initiatief te betrekken kan veel weerstand worden voorkomen. Te vaak voelen partijen zich 'gepasseerd' of 'niet gehoord' waardoor zij op voorhand de hakken in het zand zetten.

Wees transparant en betrek de omgeving van meet af aan bij het initiatief door de stappen informeren, meedenken en meeschetsen goed te doorlopen. De 'omgeving' betreft niet alleen de betrokken grondeigenaren en de omwonenden, maar ook organisaties zoals het waterschap, Rijkswaterstaat of stakeholders op het gebied van natuur en landschap.

Stap 3:

Maak vervolgens vanuit de analyse een ontwerp

Zoom vanuit de bredere omgeving in op de locatie zelf en haar landschappelijke inpassing (landschappelijke afzoming, recreatief netwerk, aansluiting op aanliggende omgeving). Denk van daaruit door naar de feitelijke inrichting van het project. (opstelling, ontsluiting, hekwerk, trafo etc). Houd daarbij rekening met de volgende aspecten.

Windturbines

Ruimtelijke uitgangspunten

- Toon aan dat met een integrale gebiedsgerichte aanpak wordt bijgedragen aan een nieuwe ruimtelijke kwaliteit, waaruit duidelijk wordt dat dit betrekking heeft op het gehele gebied dat in de invloedssfeer ligt.
- De gebiedsaanpak houdt ook in dat de windturbines in samenhang met andere ruimtelijke functies ontwikkeld dienen te worden en dat de ruimtelijke kwaliteit tastbaar dient te zijn met aandacht voor bestaande landschappelijke en ruimtelijke kenmerken.

Ontwerputgangspunten

- Onderzoek bij de ontwikkeling van een windpark de mogelijkheden van de verschillende opstellingen (lijn, raster, wolk) en breng dit in relatie tot de landschappelijke analyse en mogelijke landschappelijke transformatie.
- Breng het effect van de hoogte in beeld. Hoe verhouden de turbines zich tot de omgeving, wat is hun invloed op het silhouet van stad of dorp, hoe tekenen zij de horizonten? Hoe hoger de turbines, hoe zichtbaarder zij van grote afstand zullen zijn, maar ook des te verder te turbines uit elkaar zullen staan. Lager betekent minder zichtbaar van grote afstand, maar wel meer turbines die dichters op elkaar staan. Hoogte en opbrengend vermogen zijn doorgaans gecorreleerd. Bij hogere turbines zijn voor hetzelfde opgewekte vermogen minder exemplaren nodig dan bij lage turbines.
- Maak zichtbaar hoe in relatie tot het landschap de turbines worden ontsloten, hoe het onderhoudsplatform wordt vormgegeven, waar de toegangsdeur komt, hoe de turbines in het maaiveld staan en waar eventueel een trafostation wordt aangebracht. Maak ook inzichtelijk wat de landschappelijke ingrepen zijn.
- Laat zien waar eventueel aanvullend afschermdende hekwerken worden aangebracht en hoe deze passen in het landschap.

Zonnevelden

Ruimtelijke uitgangspunten

- Toon aan op welke manier het zonneveld voldoet aan de principes van de zonneladder (zie het Deel B Achtergronddocument).
- Laat het zonneveld aansluiten op de ruimtelijke structuur. Om te voorkomen dat deze relatief kleine parken zich als een 'niesbui' verspreid over het landschap ontwikkelen kan het wenselijk zijn deze te koppelen aan een reeds aanwezige structuurlijn, die in samenhang met de ontwikkeling van de zonnevelden wordt opgewaarderd tot landschappelijke drager. In de op de analyse gebaseerde integrale visie dient dit uitgewerkt en onderbouwd te worden, waardoor het relevant is op verschillende schalen.
- Toon in het ontwerp aan hoe de aanleg van het zonneveld bijdraagt aan een verbeterde ruimtelijke kwaliteit door versterking van andere functies, zoals de recreatieve toegankelijkheid van het gebied, waterberging en / of een versterkte natuurontwikkeling. Laat zien hoe eventuele recreatiepaden aansluiten op het reeds aanwezige netwerk aan voet- en fietspaden of hoe een ecologische verbinding aansluit op het grotere ecologisch netwerk.
- Toon aan hoe het ontwerp voor het zonneveld gebruik maakt van, dan wel inspeelt op ruimtelijke kenmerken, hoe bestaande elementen en patronen (verkaveling, sloten) in het ontwerp zijn geïntegreerd of ingepast.
- De zonnevelden moeten ruimtelijk worden ingepast. Uitgangspunt hierbij is dat dit plaatsvindt door afschermdende beplanting. Laat zien hoe die afschermdende beplanting er uit gaat zien, hoe breed wordt dat, uit welke soorten is die samengesteld, wat de uiteindelijke hoogte wordt, etc.

Ontwerputgangspunten

- Onderzoek bij de ontwikkeling van een zonneveld de verschillende opstellingsmogelijkheden in relatie tot hoogte en de eventuele mogelijkheid tot meervoudig grondgebruik. Beargumenteer waarom de opstellingsrichting in de specifieke situatie de voorkeur geniet.
- Onderzoek de verschillende hoogtes, hoe hoger, hoe zichtbaarder, maar ook hoe meer ruimte voor een vegetatieontwikkeling onder de panelen en daarmee bijvoorbeeld voor een eventuele begrazing door schapen. Tegelijkertijd impliceert de wens tot meervoudig grondgebruik vaak dat de rijen verder uit elkaar moeten worden geplaatst hetgeen uiteindelijk tot een groter ruimtebeslag leidt.
- In de regel vereist de verzekering dat het zonneveld met een stevig hekwerk wordt afgesloten. Laat zien hoe dat hekwerk ruimtelijk en landschappelijk wordt ingepast.
- Indien een zonneveld op water wordt gesitueerd dan dienen onder meer de inpassing, zichtbaarheid, hoogte en waterkwaliteit te worden bezien. De argumentatie van de verschillende ontwerpkeuzes dient plaats te vinden in relatie tot de gehele plas en directe omgeving.

Stap 4:

Maak de ruimtelijke meerwaarde concreet

Gemeente en provincie hechten aan de ruimtelijke meerwaarde die met de voorgenomen ontwikkeling wordt gerealiseerd, op basis van de uitgangspunten van de visie energielandschap (zoals het visiekader uit hoofdstuk 3 en de uitgangspunten in paragraaf 4.1 uit de visie). Maak deze meerwaarde in het plan concreet. Maak duidelijk hoe met deze ontwikkeling bestaande kwaliteiten worden gerespecteerd of versterkt en nieuwe ruimtelijke kwaliteit aan het gebied wordt toegevoegd.

Breng naast bijvoorbeeld de wettelijke verplichte mitigatie en compensatie van de natuurkwaliteit en de provinciaal verplichte landschapsverbetering, ook de doelen in brede zin (op het gebied van landschap, landbouw, woonkwaliteit, natuur, cultuurhistorie en recreatie) in beeld en maak concreet hoe zij onderdeel zijn van de realisatie van het energielandschap. Dat wil zeggen samenhangend en gelijktijdig in planvorming, financiering en realisatie. De realisatie van deze doelen maakt onlosmakelijk deel uit van de vergunningaanvraag en de eventuele vergunningverlening.

Stap 5:

Maak de maatschappelijke meerwaarde concreet. Maak inzichtelijk op welke wijze invulling wordt gegeven aan de randvoorwaarden als vastgelegd in hoofdstuk 4 van de visie.